

HateFree?

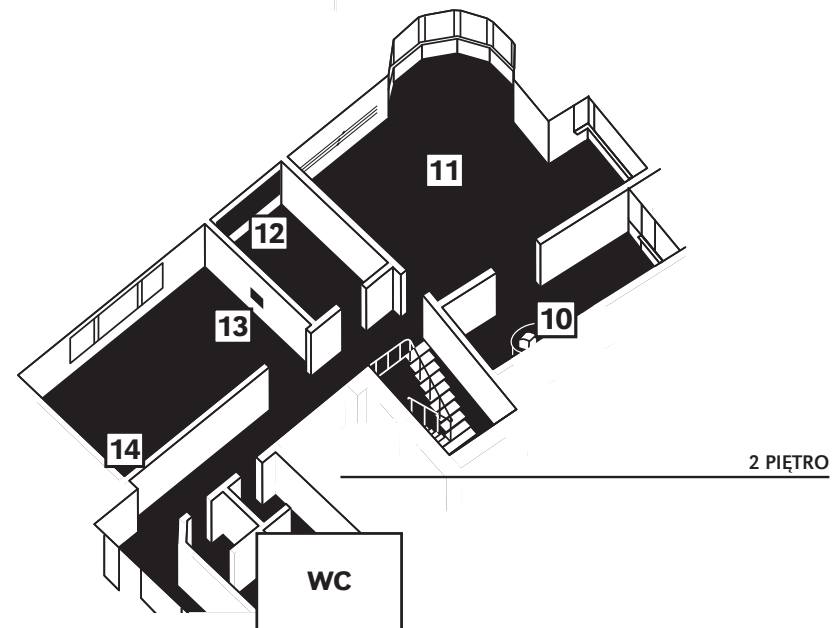
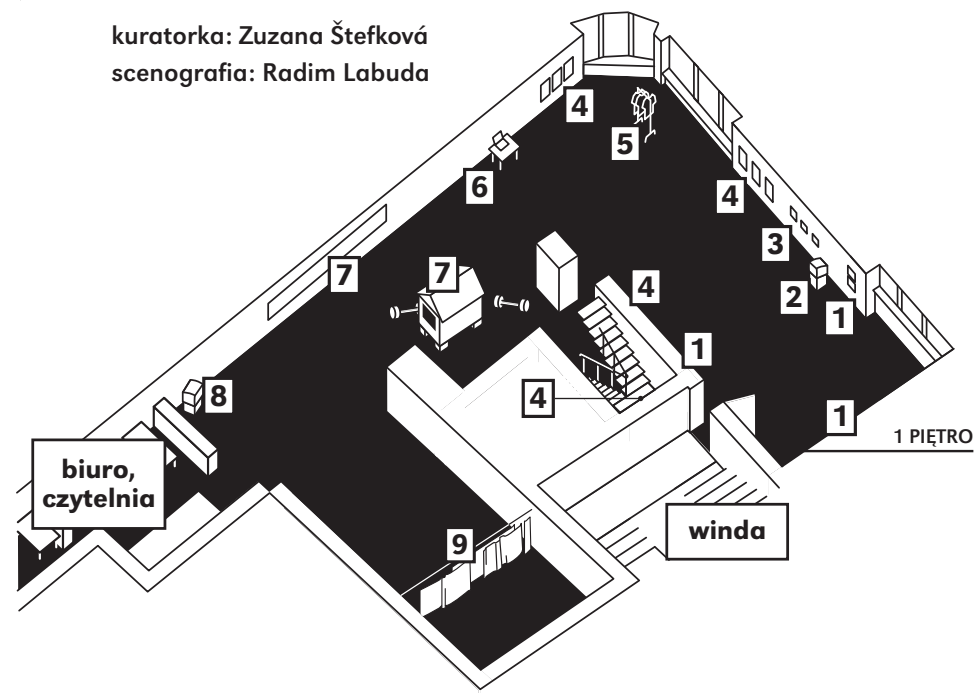
kuratorka: Zuzana Štefková

- 1 Csaba Nemes **Ponumerowane ulice**, 2017 (25 rysunków na papierze, technika mieszana)
- 2 Francesca i Sára **Dla Gadzio**, 2014 (video 2'09'')
- 3 Kundy Crew **Nie jestem rasistą, ale...**, | 2015 | **Tylko martwe ryby płyną z prądem**, 2015 | **Jednorożec to coś więcej niż naród**, 2015 | **Nie potępiaj mych instynktów**, 2015 | **To były czasy...**, 2015 | **Kto nie ma chleba jest biedny, ale kto nie ma rozsądku, jest jeszcze biedniejszy**, 2015 (tkanina, haft krzyżykowy)
- 4 Lukáš Houdek **Amare / Nasz człowiek**, 2016-2017 (cykl fotografii)
- 5 Lidija Mirković **Gipsyflowers / Cygańskie kwiaty**, 2011 work in progress (interaktywna instalacja)
- 6 Richard Wiesner **Radek B.**, 2016
- 7 Oto Hudec **Niewidzialne Muzeum**, 2017 (instalacja)
- 8 Milan Kohout **Całując Roma**, 2015 (video 3'09'')
- 9 **Moje Ralsko**, 2016-2017 (video dwukanałowe, ok. 7'00'')
- 10 Ivanka Mariposa Čonková **Długa droga do Lunik IX**, 2015-2016 (video, 29'11'')
- 11 Magda Fabiańczyk **Polonez à la Romanes**, 2018 (kompozycja muzyczna, 7'02''; fragmenty zapisu nutowego; video)
- 12 Tomáš Rafa **Wybaczczie**, 2015 (video, 2'49'')
- 13 Lidija Mirković **Z-10889**, 2017 (video, 14'37'')
- 14 Michaela Pospíšilová Králová **Tak jakbym nigdy nie istniał...**, 2015-2018 (malowidło ściennie, druk)

HateFree?

kuratorka: Zuzana Štefková

scenografia: Radim Labuda

HateFree?

kuratorka: Zuzana Štefková

- 1** Csaba Nemes
Ponumerowane ulice, 2017 (25 rysunków na papierze, technika mieszana)

Węgierski malarz Csaba Nemes przedstawia historię dzielnicy o nazwie Numbered Streets (Számozott utcák) w Miskolcu, w której mieszkała romska społeczność. Ich domy zostały rozebrane, a mieszkańców eksmitowano mimo oporu. Powodem tej czystki był remont pobliskiego stadionu piłkarskiego i budowa parkingu. Pierwsze wezwania do eksmisji zostały dostarczone w 2014 roku. W 2015 około połowa ludności opuściła osadę, a wiele domów zostało zburzonych przez władze. Dziś dzielnica jest w gruzach.

- 2** Francesca i Sára
Dla Gadzio¹, 2014 (wideo 2'09")

Wideo zostało stworzone w Klubie Odkrywcy, podczas warsztatów na Romano Suno – dziecięcym konkursie w Rumunii. Nauczyciele kręcili z dziećmi filmy na zadane tematy. Materiały na tematy dowolne, zaproponowane przez dzieci, były tworzone bez obecności nauczycieli.

- 3** Kundy Crew
Nie jestem rasistą, ale..., 2015
Tylko martwe ryby płyną z prądem, 2015
Jednorożec to coś więcej niż naród, 2015
Nie potępiaj mych instynktów, 2015
To były czasy..., 2015
Kto nie ma chleba jest biedny, ale kto nie ma rozsądku, jest jeszcze biedniejszy, 2015
(tkanina, haft krzyżykowy)

Kundy Crew to grupa artystek i aktywistek ze Słowacji, wykorzystująca tradycyjne rękodzieło kobiece do wypowiedzania się na temat gorących kwestii

---

¹ Gadzio, Gadje (gadzia, gawalo, busno, pajo) – „obcy”, „nie-Rom”, pogardliwie; termin używany przez Romów do określenia osób spoza grupy etnicznej, którym nie należy się szacunek, można je tłumaczyć w znaczeniu cham, podobnie jak w hebrajskim goj, nie-Żyd.

politycznych i społecznych. W swojej działalności wykorzystują często sarkastyczny humor i własne obserwacje rzeczywistości.

- 4** Lukáš Houdek
Amare / Nasz człowiek, 2016-2017 (cykl fotografii)

Romowie byli częścią czeskiego, a wcześniej czechosłowackiego społeczeństwa od stuleci. Mimo że część Czechów podkreśla, że Romowie nie mają prawa do czeskiej ziemi („Niech wracają tam, skąd przyszli!”), większość z nich urodziła się w Republice Czeskiej i uważają ten kraj, lub jeden z jego regionów za swój dom. Czują się równocześnie Romami i Czechami.

Istnieje wiele fotografii Romów w tradycyjnych, lokalnych strojach morawskich z okresu Pierwszej Republiki Czechosłowackiej, co dowodzi ich integracji z lokalną kulturą. Uczestniczyli oni, a część z nich nadal uczestniczy, w rozwoju i zachowaniu czeskiego folkloru.

Ten proces w większości zakończył się wraz z Holokaustem, w wyniku którego duża część Romów, w tym pochodzących z Czech, została wymordowana w nazistowskich obozach koncentracyjnych.

Artysta dziękuje Kateřinie Černíčkovéj i grupom ludowym Kohoutek, Rosénka i Rokytka Pramínek za ich pomoc w przygotowaniu serii, a szczególne podziękowania kieruje do romskich mężczyzn i kobiet, którzy zgodzili się być sportretowani na fotografiach.

- 5** Lidija Mirković
Gipsyflowers / Cygańskie kwiaty, 2011 work in progress (interaktywna instalacja)

Projekt *Gipsyflowers* został stworzony jako wirtualne narzędzie sztuki. Jego celem było stworzenie pozytywnego wizerunku Cyganów oraz przełamanie funkcjonujących kliszy i stereotypów na ich temat, głównie poprzez wykorzystanie środowiska internetowego, jego interaktywności i potencjału społeczności online.

Gipsyflowers zostało pomyślane jako strona internetowa, która oferowałaby darmowe szablony na koszulki. Miałyby cztery sekcje:

1. AKTYWNA, gdzie można wybrać hasło, zamówić koszulkę z nadrukiem i nosić ją.
2. INTERAKTYWNA, gdzie użytkownicy mogą rozwijać swoje hasła i przesyłać je do twórców projektu.
3. SUPERAKTYWNA, gdzie użytkownicy na internetowym forum dyskutują o hasłach, wzorach i ich znaczeniu.
4. HYPERAKTYWNA, jako platforma do publicznego prezentowania zdjęć użytkowników, noszących taką koszulkę jako rodzaj sztuki w przestrzeni publicznej.

Romantyzm tej idei polega na tym, że jeśli każdy z nas stanie się pojedynczym (Cygańskim)-kwiatem, będziemy mogli stworzyć pole (Cygańskich)-kwiatów. Projekt przeznaczony jest również dla nie-Cyganów. Poprzez noszenie jednej z koszulek można doświadczyć, jak to jest być postrzeganym jako Cygan/Cyganka lub osoba, która publicznie walczy ze stereotypowym postrzeganiem tej grupy etnicznej.

6 Richard Wiesner
Radek B., 2016 (instalacja)

Instalacja przedstawia, w formie rzutowanego slajdu, autentyczne świadectwo Roma poszukującego pracy. Odręczny tekst został znaleziony przez artystę na ulicy Ke Sklárně w Pradze.

7 Oto Hudec
Niewidzialne Muzeum, 2017 (instalacja)

Niewidzialne Muzeum to otwarta interpretacyjnie wizja alternatywnego muzeum. Razem z artystami, terapeutami środowiskowymi, a przede wszystkim z samymi Romami zastanawiamy się nad specyfiką kultury romskiej, światopoglądem i tym, jak muzeum ich dziedzictwa mogłoby wyglądać. Romowie wyobrażają sobie muzeum, które poza tradycyjnym, etnograficznym punktem widzenia, obrazowałoby ich kulturę oraz obecną sytuację społeczną i polityczną, a także historię. Refleksje i wywiady umożliwiają otwartą wizję płynnej instytucji, która skupia się na kolekcjonowaniu prac i dokumentów archiwalnych, badaniach terenowych, wzajemnych powiązaniach świata akademickiego i świata romskiego w różnych regionach, a także rozpowszechnianiu rezultatów ich działania poprzez aktywności społeczności.

Niewidzialne Muzeum ma formę chaty inspirowanej prowizorycznymi budynkami osad romskich. Wzór tkaniny okrywającej chałupę został zaczerpnięty z motywów, które pojawiły się na rysunkach nastolatków we wsi Rankovce niedaleko Košic. Obrazy przedstawiają zarówno tradycyjną, jak i współczesną kulturę romską. Uskrzydłone serce przedstawia Nagrodę ducha romskiego (Roma Spirit Award), która jest dorocznie przyznawana za aktywności ukierunkowane na poprawienie jakości życia Romów na Słowacji.

8 Milan Kohout
Całując Roma, 2015 (wideo 3'09'')

Kontrowersyjny czeski artysta i performer Milan Kohout jedzie do Chánova, jednego z najbiedniejszych i najbardziej zniszczonych regionów romskich...

9 **Moje Ralsko**, 2016-2017 (wideo dwukanałowe, ok. 7'00'')

Seria fotografii jest rezultatem projektu badawczego, prowadzonego przez Dagmar Lorenz-Meyer i jej studentów od 2015 roku, w grupie około dziesięciu kobiet pochodzących głównie z romskiej społeczności, ich dzieci i wnuków, którzy żyją w Ralsku i okolicach. Ich zadaniem było zobrazować, poprzez medium fotografii analogowej, co znaczy dla nich to miejsce. Powstało około czterystu zdjęć, w tym fotografii pól, lasów, skał, stawów, ruin budynków sowieckich i ponemieckich, posągów upamiętniających czasy wojny, elementów infrastruktury, a także miejsc spotkań społeczności, takich jak place zabaw, domy i zakłady pracy. Fotografie zawierają również „wypadki”, które tworzą bardziej abstrakcyjne obrazy. Opowiadają historie o tym, jak miejsca rezonują ze swoimi mieszkańcami. Snują narracje o ich wspomnieniach, marzeniach i niepokojach, o przeszłości, teraźniejszości i przyszłości.

10 Ivanka Mariposa Čonková
Długa droga do Luník IX, 2015-2016 (wideo, 29'11'')

/ Dobroczynność społeczna przez sztukę, 2015-2016
fotografia, wideo: Tomáš Šenkár
doradca artystyczny: Marek Halász
produkcja: SOS Slovensko, Luník IX & Mariposa

W 2009 roku w Košicach wydarzył się skandaliczny przejaw brutalności. Ofiarami było sześciu chłopców, w wieku od dziesięciu do szesnastu lat. Na posterunku policyjnym chłopcy zostali zmuszeni groźbami do policzkowania się, całowania się i rozbierania nawzajem. Policjanci nagrywali wszystko telefonami komórkowymi. Po sześcioletnim procesie, prześladowcy zostali zwolnieni.

Dzięki słoweńskiej ekspedycji SOS zorganizowanej w 2015 roku przez artystów i aktywistów, Iwana spotkała Janettę - matkę jednego z poszkodowanych chłopców. Zaprzyjaźniły się i artystka powróciła tam, aby wspierać rodzinę w trudnej sytuacji. Przez trzy dni jeden z pokojów ich domu zamienił się w artystyczne laboratorium. Rezultatem tego psychosomatycznego warsztatu była transformacja traumatycznych doświadczeń w obrazy ścienne, które następnie zostały zamalowane.

Projekcji towarzyszy również autentyczny zapis zdarzeń z 2009 roku, nakręcony przez oskarżonych policjantów. Materiał ten wyciekł do mediów dzień po zdarzeniu.

- 11** Magda Fabiańczyk
Polonez à la Romanes, 2018
(kompozycja muzyczna, 7'02"; fragmenty zapisu nutowego; wideo)

Polonez à la Romanes to współpraca między artystką Magdą Fabiańczyk, muzykami/kompozytorami Anitą Sułkowską i Ersadem Kamińskim oraz przedstawicielką społeczności romskiej z Bytomia Bobrka - Angelą Mirgą-Piotrowską. Magda i Angela spotkały się w Bytomiu w 2013 roku, pracując wspólnie nad projektem *Tam, gdzie mnie nie było*.

Najnowszy projekt zapożycza swój tytuł z Poloneza - historycznego tańca narodowego, który do dziś tańczony jest podczas uroczystych okazji. *Polonez à la Romanes* próbuje otworzyć rygorystyczną narodową kompozycję na elementy muzyki romskiej. W Polsce Romowie stanowią znaczącą mniejszość etniczną. Ich obecność na ziemiach polskich sięga XV wieku, mimo to wciąż odbierani są przez pryzmat uprzedzeń i stereotypów.

Polonez à la Romanes to mediacja między muzyką, sztukami wizualnymi a problemami społecznymi i politycznymi. Sułkowska uczy muzyki klasycznej, a Kamiński specjalizuje się w muzyce romskiej. Ich współpraca z Fabiańczyk i Mirgą daje wynik naznaczony muzycznymi przejściami, powtórzeniami i znakami zapytania, odzwierciedlający historię Romów i Polaków oraz ich współczesne, wzajemne zmagania. Fragmenty partytury, które odzwierciedlają próbę przezwyciężenia trudności obecnych na styku dwóch różnych tradycji, są zaprezentowane na ścianach galerii. Obok nich znajduje się film, dokumentujący proces twórczy.

W ramach projektu, Angela Mirga-Piotrowska przygotowała układ choreograficzny do kompozycji muzycznej *Polonez à la Romanes* z dziećmi ze Szkoły Podstawowej nr 16 im. Marii Konopnickiej w Bytomiu.

- 12** Tomáš Rafa
Wybaczcie, 2015 (wideo, 2'49")

Artysta i aktywista Tomáš Rafa koncentruje się w swych pracach na tematach społecznej dyskryminacji i nienawiści, stosując medium filmu dokumentalnego. Prezentowana praca jest komentarzem na temat tzw. murów segregacyjnych, wznoszonych przez niektóre miasta w celu odgradzenia niechcianych obywateli od przestrzeni publicznej.

- 13** Lidija Mirković
Z-10889, 2017 (wideo, 14'37")

„Pod koniec 2008 roku siedząc przed komputerem, znalazłam raporty i filmy o grupach prawicowych i ich propagandzie. Właśnie miały miejsce zabójstwa

Cyganów na Węgrzech. Byłam tak zszokowana, że płakałam przez trzy dni.

Od dzieciństwa moja matka ukrywała, że jest Cyganką, więc ja zawsze starałam się być pewną siebie cygańską kobietą. Tak wychowaliśmy naszego adoptowanego syna. Ale Alen też nie lubił być postrzegany jak Cygan. Moja matka wygląda jak Cyganka, podobnie jak mój syn. Większość mojej cygańskiej rodziny wygląda jak Cyganie. Z wyjątkiem mnie.

Po tym dniu zadałam sobie pytanie, czy robię właściwie, ucząc mojego syna i matkę, aby pokazywali swoją przynależność etniczną. Czy mogę brać za to odpowiedzialność? A co, jeśli historia się powtórzy? Czy miałabym dość odwagi, by stanąć obok moich bliskich? Co jeśli zabójstwa w Węgier dotrą do Serbii lub Niemiec? Czy zostałabym oszczędzona? Czy chciałabym zostać pominięta? Czy bym się ukryła? Co stałoby się z moją rodziną?

Z-10888 to numer Albine Weiss, niemieckiej Sinti², ostatniej Cyganki zarejestrowanej pod tym numerem w księgach obozu Auschwitz.

Pomysł oznakowania siebie jako Cyganki dojrzał we mnie przez trzy lata. Od czasu do czasu miałam wrażenie, że ten znak płonie na mojej lewej ręce. Pieczenie w końcu ustało i zaczęłam się zastanawiać, czy naprawdę chcę żyć z takim piętnem do końca życia. Wtedy pieczenie zaczęło powracać częściej, więc poczułam fizyczną wręcz potrzebę uwiecznienia tej liczby na swoim ciele. Tatuaż wykonałam w grudniu 2011 roku.

Wszyscy członkowie mojej cygańskiej rodziny byli częścią zbrojnego oporu podczas II wojny światowej. W byłej Jugosławii moja matka została uznana za córkę poległego żołnierza.”

- 14** Michaela Pospíšilová Králová
Tak jakbym nigdy nie istniał.., 2015–2018 (malowidło ściennie, druk)

Seria prac dotyczy tak zwanego Obozu cygańskiego w Hodoninku koło Kunštát. Artystka przywraca pamięć tego, co wydarzyło się w Holodoninku, a za co Czesi nie chcą wziąć odpowiedzialności, pomijając temat. Znikające w ciemności baraki, zamazana lista imion mężczyzn, kobiet i dzieci, i gorzki koniec ludzi, którzy przeszli przez obóz, budzi fragmentaryczną pamięć, w której wspomnienie tragicznych konsekwencji rasistowskiego myślenia blaknie zbyt szybko.

2 Sinti lub Sinte (l.poj. r.m. Sinto, r.ż. Sintisa) – tradycyjnie wędrowna grupa etniczna, pochodząca z Półwyspu Indyjskiego, pokrewna Romom i wraz z nimi określana zbiorczym mianem Cyganów.